
RECENZJE

Dariusz Gardocki SJ, *Teologia wyzwolenia jako odpowiedź na epokowe wyzwania czasu* (Myśl Teologiczna 101), WAM, Kraków 2019, 328 s.

Autor omawianej monografii ks. Dariusz Gardocki SJ od lat specjalizuje się w tematyce bliskiej teologii latynoamerykańskiej. Swój doktorat poświęcił teologii Leonardo Boffa, a i następna jego książka nosiła znamieny tytuł: *Jezus z Nazaretu Mesjasz królestwa*, Syn Boży i Droga do Ojca. Studium analityczno-krytyczne chrystologii Jona Sobrino (Warszawa 2006). Jest profesorem Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie. Omawiana pozycja jest zwieńczeniem jego dotychczasowych badań i poszukiwań teologicznych. Publikacja ta jest w zasadzie pierwszą monografią w języku polskim, która ukazuje całościową wizję teologii wyzwolenia i jej najważniejsze tematy. Jest ona bardzo potrzebna polskiej teologii, która rozwijała się do tej pory w innym, europejskim raczej kontekście kulturowo-społecznym, a poprzez działalność i nowe impulsy pochodzące od papieża Franciszka stanęła wobec rozpowszechniania zasadniczo nieznaną szerzej (choćby z powodów językowych) teologii rozwijanej na obszarach latynoamerykańskich. Monografia próbuje oddać ducha teologii latynoamerykańskiej i przezwyciężyć rozpowszechnione błędne przekonania na jej temat, jakoby była ona teologią marksizującą, mało teologiczną w ścisłym tego słowa znaczeniu, powiązaną bardziej z teorią społeczną niż z wiarą, antyinstytucjonalną, wrogą hierarchii eklezjalnej i nieortodoksyjną. Zastrzeżenia należy zgłosić jedynie w odniesieniu do nazwania metody tej pracy „historyczno-analityczno-syntetyczną” (por. s. 18), ponieważ każda ze składowych metod tego złożonego określenia jest raczej metodą autonomiczną i niekiedy nawet całkowicie sprzeczną z pozostałymi. Dlatego też, moim zdaniem, nie należy tworzyć tego typu określeń metodologicznych.

W omawianej monografii ks. Dariusz Gardocki postanowił ukazać teologię wyzwolenia jako odpowiedź na epokowe wyzwania czasu, do których należą między innymi wyzwolenie, sprawiedliwość i rzeczywiste uznanie godności każdego człowieka. Takie ujęcie teologii wyzwolenia wydaje się nowatorskie nie tylko w obszarze teologii polskojęzycznej, lecz także europejskiej. Zasadniczym źródłem tej pracy jest latynoamerykańska teologia posoborowa, która – chociaż krytykowana i posądzana o nieortodoksyjność – z jednej strony pozostaje w służbie wiary w Boga we wspólnocie Kościoła oraz czerpie z dziedzictwa i tradycji teologicznej chrześcijaństwa, z drugiej zaś jest usytuowana kulturowo, chce odpo-

wiedzieć na znaki czasu i pałące problemy kontynentu latynoamerykańskiego. Wspomniana kulturowość teologii wyzwolenia odślania jej oryginalność, która polega na charakterze kontekstualnym – czyli uwzględnia w refleksji teologicznej kontekst społeczny, polityczny, ekonomiczny i kulturowy, w jakim żyje i działa Kościół w Ameryce Łacińskiej.

Pierwszy rozdział książki przybliża kontekst powstania teologii wyzwolenia. Analizuje genezę teologii wyzwolenia, omawia wpływ nauczania Soboru Watykańskiego II na dokumenty opracowane przez Konferencję Episkopatu Latinoamerykańskiego w Medellín i Puebla oraz na teologię wyzwolenia, przybliża wpływ wymienionych konferencji na powstanie i rozwój teologii wyzwolenia.

Drugi rozdział traktuje o strukturze epistemologicznej tejże teologii i o jej metodzie. Najpierw omawia jej status teoretyczny, stosunek do teologii klasycznej i jej oryginalność. Przedstawia także kierunki teologiczne, które wchodzą w jej skład, metodę jej tworzenia i rozwijania, a także ewolucję oraz nowe wyzwania.

Trzeci rozdział przedstawia biblijny obraz Boga w ujęciu teologii wyzwolenia i konsekwencje, jakie wynikają z tego dla człowieka wierzącego. Ukazuje Jezusa Chrystusa jako pośrednika i objawiciela Boga życia oraz podejmuje próbę analizy zjawiska idolatrii z uwzględnieniem jego aktualnego znaczenia dla teologii – szczególnie w kontekście sytuacji Ameryki Łacińskiej.

Czwarty rozdział prezentuje chrystologię wyzwolenia opracowaną przez Leonarda Boffa. Omawia metodologię, punkt wyjścia, którym jest Jezus z Nazaretu. Następnie przedstawia główne tematy chrystologiczne podjęte przez brazylijskiego teologa i zaproponowaną przez niego interpretację Soboru Chalcedońskiego.

Piąty rozdział prezentuje chrystologię wyzwolenia opracowaną przez Jona Sobrino, omawia proponowane przez niego wyznaczniki hermeneutyczne dla chrystologii i jej punkt wyjścia. Zwraca uwagę na działalność Jezusa historycznego jako istotny element poznania Jego osoby i pokazuje, jak można rozumieć i wyjaśnić dzisiaj prawdę Jego zmartwychwstania. Przedstawia także interpretację orzeczeń Soboru Nicejskiego i Chalcedońskiego z uwzględnieniem perspektywy ofiar. L. Boff i J. Sobrino uważani są za najbardziej reprezentatywnych przedstawicieli chrystologii wewnątrz nurtu teologii wyzwolenia.

Pozostałe rozdziały poświęcone są omówieniu istotnych kwestii poruszanych przez teologię wyzwolenia. Szósty rozdział poświęcony jest soteriologii teologii zbawienia. Najpierw przedstawia rozumienie zbawienia jako wyzwolenia oraz analizę i interpretację tekstów biblijnych, które mówią o historycznym wymiarze zbawienia. Na koniec omawia sposób pojmowania historii przez teologię wyzwolenia i postrzegania relacji między historią świecką a historią zbawienia.

Siódmy rozdział pokazuje związek, jaki istnieje między teologią wyzwolenia a eklezjologią wyzwolenia, i przedstawia główne etapy rozwoju tej eklezjologii

oraz poruszane przez nią jej zasadnicze tematy. Kościół jest tu ukazany jako historyczny sakrament zbawienia i jako Kościół ubogich.

Ósmy rozdział dotyczy zagadnień z zakresu sakramentologii: rozumienia sakramentów jako znaków wyzwolenia i symboli prorockich królestwa Bożego, celu i punktu wyjścia sakramentologii oraz jej założenia fundamentalne. Kreśli również i przybliża ogólną wizję sakramentologii oraz ukazuje sakramenty jako symbole prorockie ukierunkowane na królestwo Boże.

Dziewiąty rozdział poświęcony jest mariologii. Omawia jej założenia antropologiczne i hermeneutyczne w ujęciu teologii wyzwolenia. Ukazuje społeczny i wyzwolicielski wymiar hymnu *Magnificat* oraz przedstawia interpretację dogmatów maryjnych z perspektywy Ameryki Łacińskiej. Dziesiąty rozdział poświęcony został duchowości. Przedstawia zasadnicze założenia i tematy duchowości opracowane w kontekście teologii wyzwolenia oraz propozycję dotyczącą nowego sformułowania relacji pomiędzy kontemplacją a działaniem wyzwoleniowym.

Monografia ks. Dariusza Gardockiego poprzedzona została badaniami i poszukiwaniami teologicznymi, które w dużej mierze koncentrowały się wokół teologii latynoamerykańskiej i problematyki przez nią poruszanej. Potwierdzają one w całości, że teologia ta zdołała wypracować podstawowe pojęcia uwyrażniające aspekty klasyczne, uniwersalne i ewangeliczne oraz wzbogaciła teologię klasyczną o pełniejszy realizm, wartości prakseologiczne oraz dynamizm historyczny i społeczno-twórczy. W rezultacie teologia wyzwolenia uzyskuje nie tylko uprawnienie ze strony Watykanu i nauczania papieża Franciszka, ale też swoje całkiem nowe otwarcie. Książka jest wartościowym i oryginalnym wkładem do teologii fundamentalnej i dogmatycznej, toteż warto ją polecić nie tylko studentom i teologom, ale także wszystkim, którzy szukają pełniejszego obrazu i znaczenia teologii latynoamerykańskiej oraz podejmowanych przez nią kwestii.

ks. Marek Jagodziński

Ks. Marek Jagodziński, *Zarys mariologii komunijnej* (Teologia w Dialogu 19), Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2019, 214 s.

Autor omawianej monografii, ks. prof. dr hab. Marek Jagodziński, jest znany w środowisku polskich teologów dogmatyków z licznych publikacji dotyczących teologii komunikacji i komunii. Kolejna jego praca, która ukazała się w serii Teologia w Dialogu Instytutu Ekumenicznego KUL w swej podstawowej strukturze składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, podsumowania w języku